

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՈՒ ԻՍՊԱՆԻԱՅԻ
ԹԱԳԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ-ՄԱՍՆԱՎՈՐ
ԳՈՐԾԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍՊՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ ԴՐԱ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ***

ՀՏԴ 338.23

DOI: 10.52063/25792652-2022.4.15-204

ԱՆՆԱ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ

Հայաստանի Հանրապետության պետական կառավարման ակադեմիայի
կառավարման ամբիոնի հայցորդ,
Բ. Երևան, Հայաստանի Հանրապետություն
margaryan.anna@mail.ru

Պետություն-մասնավոր գործընկերության (ՊՄԳ) արդյունավետ իրագործման առաջնահերթ քայլերից մեկը ՊՄԳ օրենսդրության մշակումն է: ՊՄԳ իրավական կարգավորման միջազգային պրակտիկան ցույց է տալիս, որ ՊՄԳ զարգացումը պետք է հիմնվի որոշակի նորմատիվների վրա, որը թույլ կտա նախագծի մասնակիցներին գործել օրենսդրական դաշտում և «խաղալ» միևնույն կանոններով:

Սույն հոդվածի նպատակն է ենթակառուցվածքային նախագծերի՝ տնտեսության պահանջներին համապատասխան իրագործման համար ՊՄԳ օրենսդրության կատարելագործման անհրաժեշտության հիմնավորվածությունը:

Հոդվածի ուսումնասիրության խնդիրը Հայաստանի Հանրապետությունում և զարգացած երկրներում ՊՄԳ օրենսդրական առանձնահատկությունների և ՀՀ-ում ՊՄԳ օրենսդրության կատարելագործման ուղիների հնարավորությունների վերհանումն է:

Աշխատանքը շարադրված է երկու երկրների ՊՄԳ օրենսդրությունների համալիր վերլուծության և համեմատության մեթոդներով:

Ուսումնասիրության արդյունքում եզրակացրել ենք, որ ՊՄԳ իրավական կարգավորումը կարող է ամրացնել Պետության և մասնավոր ներդրողի միջև փոխվստահությունը և նպաստել մասնավոր ներդրումների ներգրավմանը: ՊՄԳ նախագծերում ներգրավված սուբյեկտների իրավունքների և պարտականությունների հստակ սահմանումը առանցքային կարող է լինել դրանց արդյունավետ իրականացման համար: Հայաստանի Հանրապետության «Պետություն-մասնավոր գործընկերության մասին» օրենքի ընդունումը կարևոր քայլ է ենթակառուցվածքների զարգացման տեսանկյունից, այնուհանդերձ, օրենսդրության մեջ փոփոխություններ մտցնելու անհրաժեշտություն կա՝ այն ավելի ճկուն ու մատչելի դարձնելու մասնավոր գործընկերների համար:

Հիմնաբառեր՝ ՊՄԳ, հայտատու, կոնցեսիա, ընթացակարգ, պետական իշխանություն, ենթակառուցվածք, հանրային հատված, մասնավոր հատված:

Նախաբան

ՊՄԳ իրագործման մեջ նշանակալի դեր ունեն պետական կառավարման և կարգավորման կառուցակարգերը: Պետությունը պետք է ստեղծի ինստիտուցիոնալ

* Հոդվածը ներկայացվել է 12.12.2022թ., գրախոսվել՝ 19.12.2022թ., տպագրության ընդունվել՝ 30.12.2022թ.:

միջավայր, զբաղվի ՊՄԳ կազմակերպման և կառավարման հարցերով, մշակի ռազմավարություն, որի հիման վրա կառուցվում են պետության և բիզնեսի միջև հարաբերությունները, վերահսկվում գները, եկամուտները, ապրանքների և ծառայությունների որակը: ՊՄԳ կառավարման համակարգերը որոշվում են՝ տվյալ երկրի տնտեսության զարգացման և օրենսդրության յուրահատկություններից ելնելով: Հայաստանի Հանրապետությունում ՊՄԳ իրավական կարգավորումը գտնվում է սկզբնական փուլում: Այնուամենայնիվ, «Պետություն-մասնավոր գործընկերության մասին» ՀՀ օրենքի ընդունումը և դրա հետ կապված կառավարության որոշումների ընդունումը լուրջ քայլ են Հայաստանի Հանրապետությունում ՊՄԳ հետագա զարգացման համար:

ՊՄԳ օրենսդրության կառուցվածքը Հայաստանի Հանրապետությունում

Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը 2017թ. ձեռնամուխ է եղել հետևողական և համակարգված քաղականության մշակմանը Պետություն-մասնավոր գործընկերության (ՊՄԳ) նախագծերի իրականացման համար: Կառավարության նպատակն այն է, որ մասնավոր հատվածի ուժերն ու ռեսուրսները մոբիլիզացվեն առավելագույնս բարենպաստ եղանակով՝ լավագույն միջազգային փորձին համապատասխան, և նպաստեն Հայաստանի Հանրապետության տնտեսական և սոցիալական զարգացմանը: Կառավարությունը հանձն է առել ստեղծել բարենպաստ միջավայր՝ խրախուսելու մասնավոր հատվածի մասնակցությունը ՊՄԳ ծրագրերին: Առանձին ՊՄԳ օրենք ունենալու քաղաքականությանն աջակցել են ինչպես մասնավոր հատվածը, այնպես էլ պետական ինստիտուտները: 2019 թ. հունիսին շուրջ 18 ամիս աշխատանքից հետո Ազգային ժողովի կողմից ընդունվեց և 2020 թ. հունվարի մեկից ուժի մեջ մտավ «Պետություն-մասնավոր գործընկերության մասին» ՀՀ օրենքը (T&K partners):

«Պետություն-մասնավոր գործընկերության մասին» ՀՀ օրենքը /սույն մասում՝ Օրենք/ բաղկացած է ինը գլխից և երեսուն հոդվածից:

Առաջին գլխում սահմանված են ընդհանուր դրույթները՝ կարգավորման առարկան, հիմնական հասկացությունները, նպատակները, ծրագրի չափանիշները և ՊՄԳ ծրագրերի շրջանակում մատուցվող հանրային ծառայությունների ոլորտները: Երկրորդ գլխում ներկայացված են ՊՄԳ ոլորտի մարմինները և ՊՄԳ ծրագրերի վերահսկումն ու պատրաստումը: Երրորդ գլխում ներկայացված է մասնավոր գործընկերոջ ընտրությունը. սահմանվել են՝ ովքեր կարող են դառնալ հայտատու, չորրորդ գլխում ՊՄԳ պայմանագրերին ներկայացվող պահանջները: Հինգերորդ գլխից նախատեսում է իրավունքների երաշխիքներ մասնավոր գործընկերների համար: Վեցերորդ գլխից սահմանում է ՊՄԳ ծրագրերի տվյալների բազան և հաշվետվությունը, յոթերորդ գլխից՝ պետական աջակցության կառուցակարգերը, ութերորդ գլխից նվիրված է վեճերի լուծմանը, իններորդ՝ անցումային դրույթներին: Աշխատանքում կանոնադաշտանք օրենքի կարգավորման մի շարք հարցերի:

ՊՄԳ ծրագիրը պետք է բավարարի մի շարք չափանիշների, այդ թվում՝ Հայաստանի Հանրապետության համար տնտեսական շահութաբերություն, ֆիսկալ առումով մատչելիություն, ունենա դրական արժեք փողի դիմաց և ապահովի հանրային ու մասնավոր գործընկերների միջև ռիսկերի բաշխում համաձայն ՊՄԳ ընթացակարգի: ՊՄԳ ծրագրի պատրաստումը ենթադրում է նախնական տեխնիկատնտեսական հիմնավորում, նախագծի պատրաստման հաստատում, նախագծի տեխնիկատնտեսական ուսումնասիրության իրականացում, ՊՄԳ ծրագրի նախագծի ներկայացում լիազոր մարմնին, ՊՄԳ ծրագրի նախագծի ներկայացում Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանը:

Մասնավոր գործընկեր դառնալու և հանրային գործընկերոջ հետ պայմանագիր կնքելու նպատակով մասնավոր գործընկերոջ ընտրության ընթացակարգին

մասնակցող իրավաբանական անձ կամ իրավաբանական անձանց կոնսորցիում, ընդ որում՝ հայտատու, չի կարող հանդիսանալ Հայաստանի Հանրապետության կամ համայնքի բաժնետնամանակցությամբ ընկերությունը: Օտարերկրյա հայտատուների համար հավասար հնարավորություն է սահմանվել մասնավոր գործընկերոջ ընտրությանը մասնակցելու համար: Հայտատուն պետք է համապատասխանի մի շարք չափանիշների՝ մասնագիտական, տեխնիկական փորձառություն, ֆինանսական և տնտեսական կարողություններ:

Մասնավոր գործընկերոջ ընտրության ընթացակարգի երկու ձև գոյություն ունի՝ բաց և փակ: Բաց ընթացակարգի դեպքում մասնավոր գործընկերոջ ընտրության ընթացակարգի հայտարարությունը, որակավորման հարցումը հրապարակային են և հասանելի: Բաց ընթացակարգն իրականացվում է որակավորման հարցման և առաջարկի հարցման փուլերով: Որակավորման հարցմամբ սահմանված կարգով գնահատվում են ներկայացված որակավորման հայտերը, որի արդյունքներով գնահատող հանձնաժողովը կազմում և հաստատում է որակավորված հայտատուների ցանկը: Առաջարկի հարցումը ներառում է մասնավոր գործընկերոջ ընտրության ընթացակարգի գնահատման եղանակը, տեխնիկական և ֆինանսական առաջարկներին ներկայացվող պահանջները, ՊՄԳ պայմանագրի նախագիծը և այլ տեղեկություններ: Որակի և արժեքի վրա հիմնված ընտրության դեպքում տեխնիկական առաջարկի գնահատման արդյունքում առաջարկի հարցման փուլում նախատեսված շեմը հաղթահարած հայտերը գնահատվում են՝ հիմք ընդունելով լավագույն ֆինանսական առաջարկը: Կառավարության որոշմամբ Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանությանն ուղղակիորեն առնչվող բացառիկ դեպքերում ՊՄԳ պայմանագիրը կարող է կնքվել առանց մասնավոր գործընկերոջ ընտրության ընթացակարգի՝ ուղիղ բանակցությունների հիման վրա: Փակ ընթացակարգի կիրառման դեպքում ՊՄԳ ծրագրի իրականացման վերաբերյալ Կառավարության որոշումը ենթակա չէ հրապարակման, իսկ որակավորման հարցումը տրամադրվում է միայն իրավասու մարմնի կողմից նախապես որոշված անձանց:

ՊՄԳ ծրագիրը չպետք է գերազանցի ՊՄԳ պայմանական և ուղղակի պարտավորությունների թույլատրելի սահմանաչափը: Համաձայն Կառավարության 28.04.2022 թ. ընդունված N585 որոշման՝ պայմանական պարտավորությունների պայմանական սահմանաչափը սահմանված է 3 տոկոս հաշվարկի իրականացման տարվա Հայաստանի Հանրապետության ծրագրային համախառն ներքին արդյունքի նկատմամբ և 1 տոկոս՝ հաշվարկի իրականացման տարվա Հայաստանի Հանրապետության ծրագրային համախառն ներքին արդյունքի նկատմամբ:

ՊՄԳ պայմանագիրը պետք է ներառի ՊՄԳ պայմանագրի կողմերը, նրանց իրավունքներն ու պարտականությունները, ՊՄԳ ռիսկերի բաշխումը, ՊՄԳ պայմանագրի առարկան, հանրային ենթակառուցվածքի նկարագրությունը, մասնավոր գործընկերոջ կողմից մատակարարվող ապրանքների, կատարվող աշխատանքների և մատուցվող ծառայությունների գների սահմանման և փոփոխման կամ դրանց առնչվող պայմանները և այլն: ՊՄԳ պայմանագիրը կարող է նախատեսել մասնավոր գործընկերոջ իրավունքը՝ գույքի նկատմամբ իրավունքների փոխանցման վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված պահանջների պահպանմամբ երրորդ կողմերին փոխանցելու հանրային ենթակառուցվածքի և դրան առնչվող գույքի նկատմամբ իր բոլոր իրավունքները կամ դրանց մի մասը: Հարկ ենք համարում նշել, որ, ըստ օրենքի, հողամասերը կարող են տրամադրվել մասնավոր գործընկերոջը առանց այդ նպատակով լրացուցիչ մասնավոր գործընկերոջ ընթացակարգի անցկացման՝ առքուվաճառքի, վարձակալության, հողամասի կառուցապատման իրավունքի պայմանագրի, սերվիտուտի կամ այլ գործարքի հիման վրա:

Եթե մասնավոր գործընկերը վաճառում է ապրանքներ, իրականացնում է աշխատանքներ և մատուցում է ծառայություններ կարգավորվող գներով, և այդ գները

կարգավորող մարմինները մասնավոր գործընկերոջ համար սահմանում են այնպիսի գներ, որոնք չեն ապահովում ՊՄԳ պայմանագրի շրջանակներում մասնավոր գործընկերոջ կատարած տնտեսապես հիմնավորված ներդրումների հատուցումը, ապա հանրային գործընկերը, ՊՄԳ պայմանագրի դրույթներին համապատասխան, կարող է մասնավոր գործընկերոջը փոխհատուցել հատուցման համար չբավարարող գումարը:

Մասնավոր գործընկերոջը կարող են տրամադրվել դրամաշնորհներ, սուբսիդիաներ, վարկեր և ֆինանսավորման այլ ձևեր, բյուջետային երաշխիքներ և այլն:

2022 թ. հուլիսի 28-ին Հայաստանի Հանրապետության կառավարության կողմից ընդունվել է N1183 որոշումը, որը սահմանում է միանգամից ՊՄԳ օրենսդրության մի քանի ասպեկտներ, մասնավորապես՝ ՊՄԳ ընթացակարգը, ՊՄԳ ծրագրերի շրջանակում մատուցվող հանրային ծառայությունների ոլորտները, ՊՄԳ ստորաբաժանումը, ՊՄԳ ծրագրի իրականացման վերաբերյալ հաշվետվության ձևը և ներկայացման ժամկետը: Օրենքի հասկացությունների մեջ հանրային ծառայությունը սահմանված էր որպես «հանրային շահերից բխող գործունեություն, որը սովորաբար իրականացվում է պետական մարմինների կողմից և (կամ) վերջիններիս անուկից, և (կամ) որի համար հիմնական պատասխանատվությունը կրում է պետական մարմինը, ինչպես նաև «Հանրային ծառայությունները կարգավորող մարմնի մասին» օրենքի իմաստով հանրային ծառայությունների կարգավորվող ոլորտի ցանկացած ծառայություն կամ գործունեություն»: N1183 որոշմամբ սահմանվել են հանրային ծառայության կոնկրետ ոլորտները, այն է՝ առողջապահություն, կրթություն, էներգետիկա, ջրային տնտեսություն, տրանսպորտային ենթակառուցվածքներ և ծառայություններ, կոշտ թափոնների հավաքում, մշակում և հեռացում, փոստային ենթակառուցվածքներ և ծառայություններ, կենսաչափական տվյալներ պարունակող անձնագրերի տրամադրում և էլեկտրոնային նույնականացման համակարգ: N1183 որոշմամբ սահմանված են նաև տնտեսական շահութաբերության ներքին բազային դրույքաչափերը (ՏՇՆԴ): Այսպես՝ սոցիալական ոլորտի (առողջապահություն, կրթություն), ինչպես նաև տարածքային համաչափ զարգացումը թիրախավորող ծրագրերի տնտեսական շահութաբերության ներքին բազային դրույքը 6 տոկոս է: ՏՇՆԴ-ը վեց տոկոս է նաև այն ծրագրերի համար, որոնք էապես նպաստում են այնպիսի բնապահպանական նպատակների, ինչպիսին են՝ կլիմայի փոփոխության մեղմացումը, կլիմայի փոփոխությանը հարմարվողականությունը, ջրային ռեսուրսների կայուն օգտագործումը և պաշտպանությունը, շրջանաձև տնտեսության անցումը, աղտոտման կանխարգելումը, կենսաբազմազանությունը և էկոհամակարգերի պաշտպանությունը և վերականգնումը:

N1183 որոշմամբ սահմանված է ՊՄԳ ծրագրերի մշտադիտարկման կարգը: Մշտադիտարկող խումբը և լիազոր մարմինը պետք է մշտադիտարկեն ՊՄԳ պայմանագրի հետ կապված այն հանգամանքները, որոնք կարող են հանգեցնել Հայաստանի Հանրապետության կառավարության ստանձնած պայմանական պարտավորությունների՝ ուղիղ պարտավորությունների վերածվելուն: Նշված հանգամանքներին կարող են դասվել, օրինակ, վերջնական սպառողների քանակի կանխատեսվածից ցածր լինելը, ՊՄԳ ծրագրի կապիտալ շահագործման և պահպանման ծախսերի փոփոխությունը, անկանխատեսելի հանգամանքները, որոնք կարող են ազդեցություն ունենալ ՊՄԳ պայմանագրով ստանձնած պարտավորությունների կատարման վրա: Հարկ ենք համարում նշել, որ որոշմամբ նաև ՊՄԳ ծրագրի ռիսկերը՝ մասնավոր գործընկերոջ կողմից ստանձնվող ռիսկեր, հանրային գերծընկերոջ կողմից ստանձնվող ռիսկեր, համատեղ ստանձնվող ռիսկեր: Սահմանվել է ժամանակացույց ՊՄԳ քաղաքականություն մշակող մարմնի կողմից ՊՄԳ ծրագրի մշակման և իրականացման գործընթացների նկատմամբ կիրառելի ուղեցույցները սահմանելու համար: Ուղեցույցը ներառում է ՊՄԳ ծրագրի փուլերը

վերլուծությունից, հիմնավորումից մինչև ծրագրի գնահատման փաստացի արդյունքների ուղեցույց:

ՊՄԳ իրավական կարգավորումը Իսպանիայի Թագավորությունում

Համաշխարհային տնտեսության մեջ ՊՄԳ առումով հետաքրքրություն ներկայացնող երկրներից կարող է լինել Իսպանիան: Իսպանիայում կառուցվել է բավականին բարդ, բայց արդյունավետ ՊՄԳ համակարգ, որի հիմքում դրված է պետության կողմից բիզնեսին օգնություն տրամադրելու սկզբունքը երկրի տնտեսության զարգացման և միջազգային շուկայում ազգային ընկերությունների մրցունակության ապահովման համար: Իսպանիայի ՊՄԳ կառուցակարգը հետաքրքրություն է ներկայացնում հետևյալ պատճառներով.

- Իսպանիան ռեկորդային ժամանակում իր առողջապահական համակարգը վերածում է միջինից օրինակելիի, ընդ որում՝ հաջողության ամենակարևոր գործոններից մեկը ՊՄԳ մոդելի հաջող կիրառումն էր, գոյություն ունեցող և մասնավոր նոր հիվանդանոցների օգտագործումը հանրային օգտագործման ցանցի համար, որն ապահովում է համակարգի ամենաբարձր արդյունավետությունը:

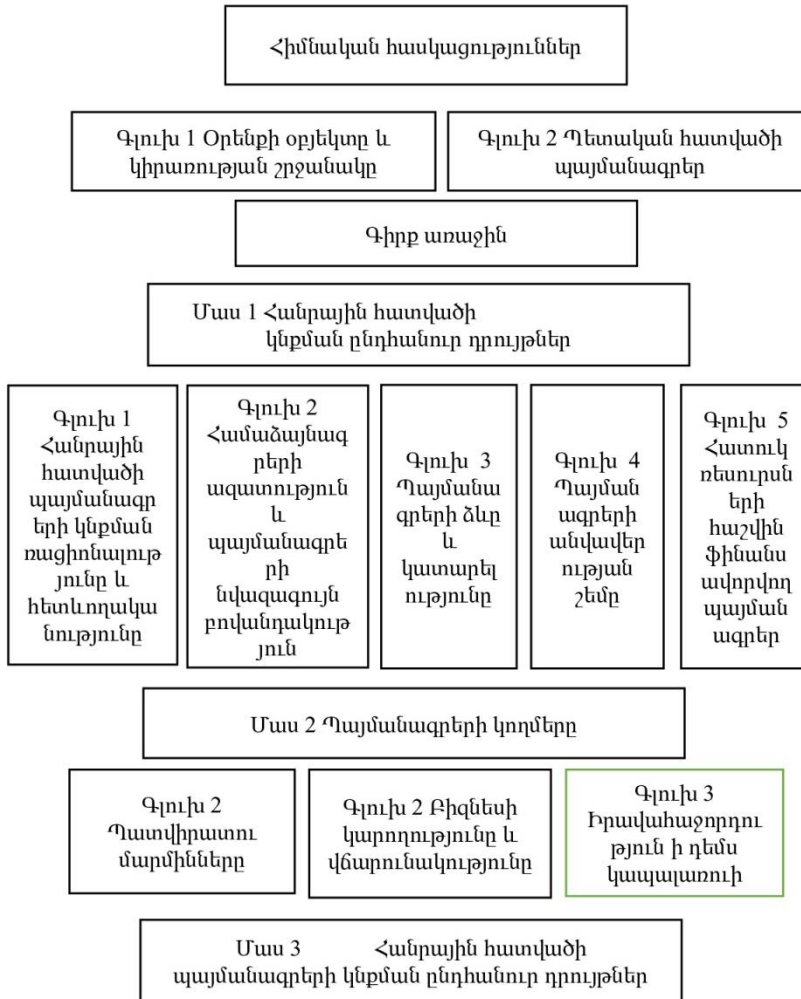
- Իսպանիան ունի ՊՄԳ կոնցեսիոն պայմանագրերի ձևերի ավելի քան 40 տարվա փորձ: ՊՄԳ հիմքում ընկած է կոնցեսիայի ինստիտուտը, կոնցեսիոն համաձայնագրերի իրավական կարգավորմամբ տեղի է ունենում մասնավոր և հանրային շահերի համընկնում: ՊՄԳ օրենսդրությամբ սահմանված են կոնցեսիայի տեսակները և դրանց իրավական կարգավորումը:

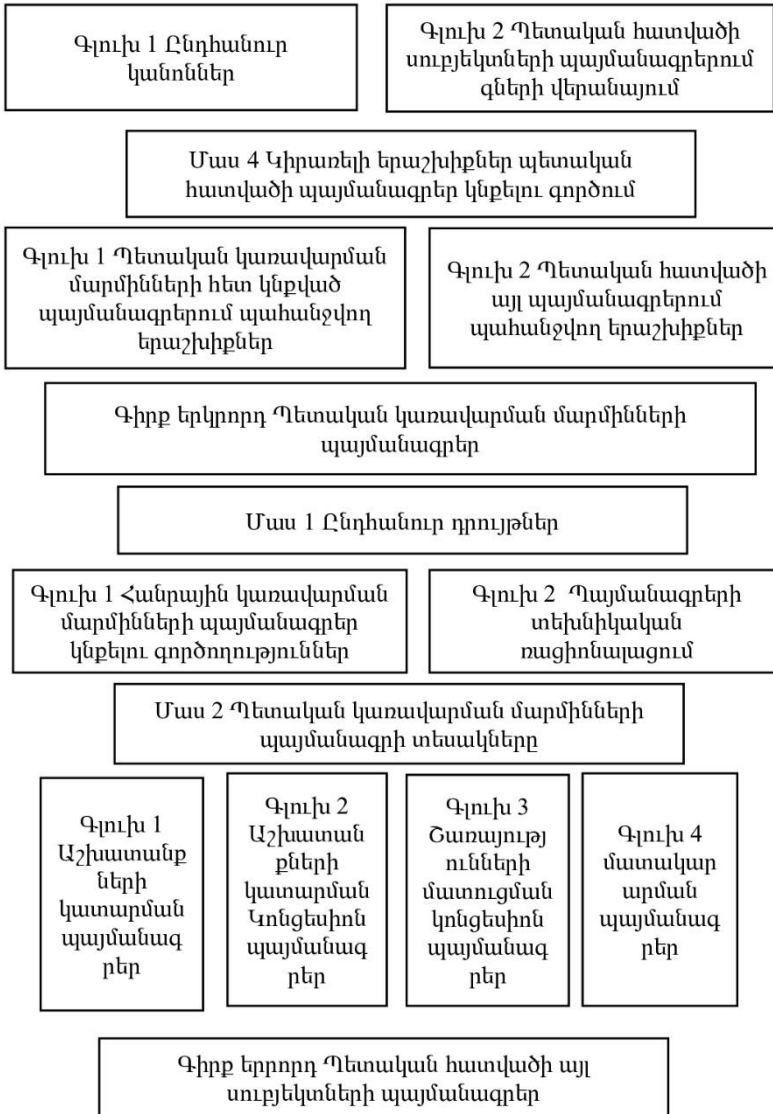
- Իսպանիայի ՊՄԳ օրենսդրությունը, ունենալով հստակ արտահայտված ազգային բնույթ, իր հիմքում ունի արտասահմանյան ինստիտուտների՝ մասնավորապես Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության (ՏՀԶԿ), Միացյալ ազգերի կազմակերպության և Եվրամիության նորմերն ու սկզբունքները: Իսպանիայի ազգային օրենսդրության հարմարեցումը վերը նշված նորմերին վերջին երեսուն տարվա ընթացքում հանգեցրել է նորմատիվաիրավական ակտերի մեծ մասի վերափոխմանը: Օրենսդրական կարգավորումը իրենից ներկայացնում է բազմա շերտ (Uria Menendez) համակարգ, որը իր մեջ ներառում է եվրոպական իրավական ակտերը, պետական և համայնքային օրենսդրությունը:

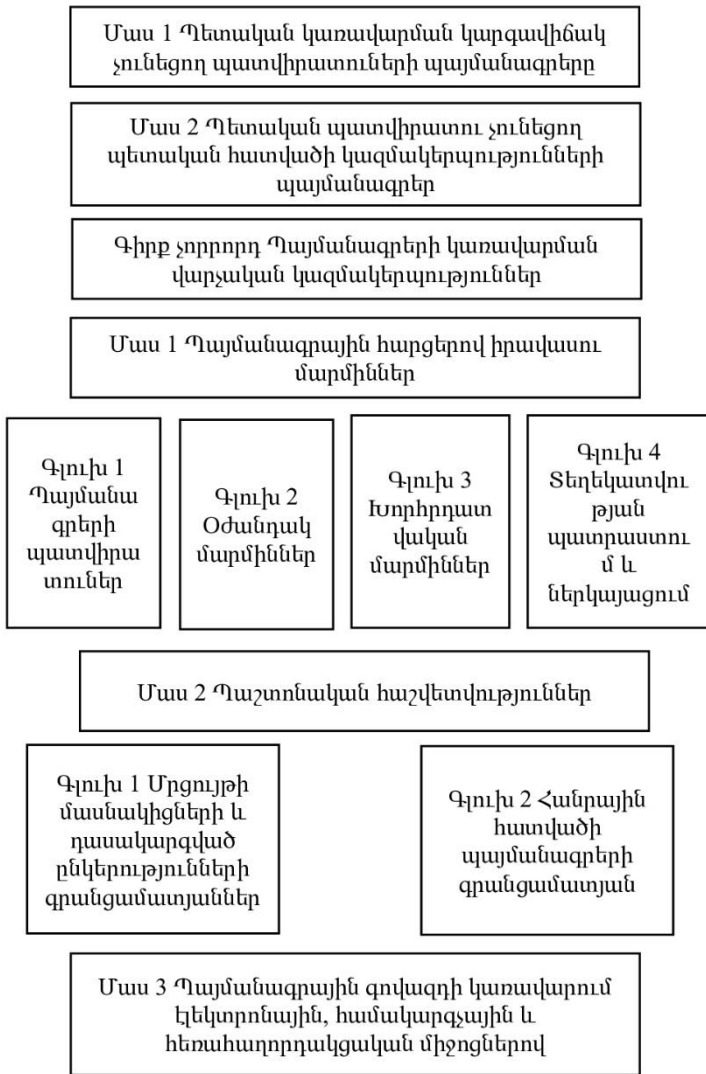
Իսպանիայի «Պետական գնումների մասին» օրենքում մինչև 2018 թ. մարտի 9-ը առանձնացված էին ՊՄԳ պայմանագրերի երեք հիմնական ձև՝ «Հանրային աշխատանքների կոնցեսիոն պայմանագրեր», «Հանրային ծառայությունների կառավարման պայմանագրեր» և «Հանրային ու մասնավոր հատվածների միջև համագործակցության համաձայնագրեր»: 2018 թ. մարտից հետո փոխվեց այս դասակարգումը, սակայն ՊՄԳ շատ պայմանագրեր, որոնք գործում էին նախկին օրենքի շրջանակներում, դեռևս շարունակում են մնալ ուժի մեջ (Իսպանիայի օրենքը հանրային հատվածի պայմանագրերի մասին): Իսպանիայի ՊՄԳ-ը կարգավորող նոր օրենքը («Հանրային հատվածի պայմանագրերի մասին» օրենքը, այսուհետ սույն մասում՝ Օրենք) ընդունվել է 2017 թվականի նոյեմբերի 9-ին: Նոր դասակարգմամբ պահպանվեց «Հանրային աշխատանքների կոնցեսիոն պայմանագիրը», սակայն «Հանրային ծառայությունների կառավարման պայմանագիրը» փոխարինվեց «Ծառայությունների կոնցեսիայով», «Հանրային ու մասնավոր հատվածների միջև համագործակցության համաձայնագիրը» նույնպես հանվեց որպես պայմանագրի ձև: Իսպանիայի «Հանրային հատվածի պայմանագրերի մասին» օրենքը բաղկացած է 347 հոդվածից և ունի բարդ կառուցվածք, այն համառոտ ներկայացնում ենք Գծապատկեր N1-ում:

Գծապատկեր N1

Իսպանիայի «Հանրային հատվածի պայմանագրերի մասին» օրենքի կառուցվածքը







Կոնցեսիոն համաձայնագրերի օբյեկտներ են այն ենթակառուցվածքները, որոնք պետական մոնոպոլիաներ էին, և որոնք տարբեր պատճառներով չեն կարող գործել մրցակցային հիմունքներով, սակայն հանրության համար դրանք ունեն կարևոր նշանակություն: Օրենքը ենթադրում է կոնցեսիոն համաձայնագրի օբյեկտի պետական սեփականության պահպանում: Իսպանիայում, ինչպես և այլ զարգացած երկրներում, պետությունը յուրաքանչյուր միակողմանի գործողությունների դեպքում, որոնք ուղղված են կոնցեսիայի դադարեցմանը, պահպանում է կողմերի ֆինանսական հավասարակշռությունը՝ հատուցելով նրանց դադարեցման հետևանքով կրած

վնասները: Իսպանիայի օրենսդրությունը նախատեսում է 2 տեսակի ՊՄԳ՝ ինստիտուցիոնալ (խառը կապիտալով ձեռնարկության ստեղծում հասարակական նշանակության ծառայությունների մատուցման համար) և պայմանագրային (պետական օբյեկտի աշխատանքների կատարման պայմանագիր, հասարակական նշանակության ծառայությունների կառավարման պայմանագիր, մատակարարման պայմանագիր և այլն): Իսպանիայում ՊՄԳ-ը ոչ այնքան իրավական հայեցակարգ է, որքան հանրային քաղաքականություն կամ մենեջմենթ, որը հանգեցնում է հանրային հատվածի և մասնավոր գործընկերոջ միջև համագործակցության: Այդ համագործակցությունը նպատակ է հետապնդում ֆինանսավորել հանրային ենթակառուցվածքները:

Օրենքով սահմանված են հայտատուների լայն շրջանակ. որպես հայտատու կարող են հանդես գալ քաղաքական կուսակցությունները, արհմիությունները, բիզնես կազմակերպությունները, հիմնադրամները և ասոցիացիաները: Օրենքը նաև տալիս է հայտատուներին առաջադրվող պահանջների մանրամասն կարգավորումները, կարգավորում է ներքին գնումները և տարանջատում է մտցնում պայմանագրի կողմ հանդիսացող սուբյեկտների և այլ սուբյեկտներին ներկայացվող պահանջների միջև:

Պայմանագրի կողմ հանդիսացող սուբյեկտները պետք է բավարարեն խիստ պահանջների: Դրա նպատակը ներքին անպատշաճ գնումները կանխելն է:

Սուբյեկտը ներքին մատակարար համարվելու համար պետք է բավարարի հետևյալ պահանջները.

- Պետք է ունենա բավարար անձնակազմ և նյութական ռեսուրսներ պայմանագիրն իրականացնելու համար, ընդ որում՝ սահմանված է տոկոսային սահմանափակում սուբյեկտի կողմից կնքվող ենթապայմանագրերի վրա,
- Պետք է չունենա մասնավոր կապիտալում մասնակցություն
- Իր գործունեության 20 տոկոսից ավելին պետք է չձավալի բաց շուկայում,
- Այլ պայմանագրերի նկատմամբ քանակական և որակական առավելությունների հիմնավորվածություն,
- Կոնցեսիոների ներդրումների զուտ ներկա արժեքը, եկամուտները և գործառնական ռիսկերը ծածկելու համար անհրաժեշտ ծախսերը, ինչպես նաև դիսկոնտավորման դրույքի գնահատման չափանիշները,
- Կոնցեսիայի ազդեցությունը բյուջեի կայունության վրա:

Օրենքը կարևորում է պետական պայմանագրերի սոցիալական և էկոլոգիական ուղղվածությունը: Դրա համար կարող են սահմանվել որակ-գին հարաբերակցության որակական չափանիշներ կամ պայմանագրերի իրագործման հատուկ պայմաններ, օրինակ՝ դրանք պետք է չհամարվեն խտրական, համատեղելի լինեն օրենսդրության հետ, համապատասխանեն գնման փաստաթղթավորմանը: Սահմանվում է չափանիշների ընտրության և կիրառման մանրամասն ու համալիր կարգավորում պայմանագրերի կնքման համար: Պայմանագրերի կնքման չափանիշը գին-որակ լավագույն հարաբերակցությունն է: Հենվել միայն մեկ չափանիշի վրա հնարավոր չէ, դրանք միշտ էլ պետք է ուղեկցվեն ծախսերի, գնի, հատուցման և նախագծի կյանքի ցիկի հետ կապված չափանիշներով: Ինչ վերաբերում է մասնավոր գործընկերոջ ընտրության ընթացակարգերին, օրենքը սահմանում է պարզեցված բաց ընթացակարգ, ինովացիոն գործընկերության ընթացակարգ, բանակցությունների միջոցով մրցակցային ընթացակարգ: Պարզեցված ընթացակարգերը կիրառելի են այն աշխատանքների ծառայությունների և մատակարարման պայմանագրերի վրա, որոնք չեն գերազանցում պայմանագրերի սահմանված որոշակի շեմերը, դրանք չեն ներառում որևէ չափանիշ, որը ենթադրում է արժեքային դատողություն: Ընթացակարգային քայլերը պարզեցված են, ժամկետները՝ կրճատված, փաստաթղթերը ներկայացվում են մեկ ծրարով, ոչ մի ժամանակավոր երաշխիք չի

պահանջվում, և հայտատուները պետք է գրանցված լինեն մրցույթի մասնակիցների համապատասխան ռեգիստրում:

Ինովացիոն գործընկերության ընթացակարգը սահմանվում է այն դեպքերի համար, երբ անհրաժեշտ է հետազոտության և մշակման աշխատանքներ իրականացնել՝ նորարարական աշխատանքների, ծառայությունների և ապրանքների հետ կապված, որոնք հետագայում պետք է գնվեն պետական իշխանությունների կողմից: Մրցույթի մասնակցության հայտերի ներկայացումից հետո պատվիրատու մարմինն ընտրում է այն թեկնածուներին, որոնք կարող են մասնակցել տեղերին: Պատվիրատու մարմինը այնուհետև ստեղծում է գործընկերություն մեկ կամ մի քանի գործընկերների հետ, որոնք իրականացնում են առանձին հետազոտության և մշակման աշխատանքներ: Այս նորարարական գործընկերությունը կկառուցվի հաջորդական փուլերով, որը կարող է հանգեցնել ապրանքների, աշխատանքների և ծառայությունների գնմանը:

Բանակցությունների միջոցով մրցակցային ընթացակարգը կիրառելի կլինի այն դեպքերում, երբ հայտատուները պետք է կատարեն նախնական աշխատանք՝ ապրանքը, աշխատանքը կամ ծառայությունը որոշակի մակարդակի հասցնելու համար, պայմանագրի կատարումը պահանջում է ինովացիոն նախագծեր կամ լուծումներ, առկա են հատուկ իրավիճակներ, որոնք կարող են կապված լինել բնության կամ իրավական ու ֆինանսական տարբեր ասպեկտների հետ, որոնք պահանջում են բանակցություններ: Հրավիրված տեղերի մասնակիցները հնարավորություն կունենան մասնակցել ընթացակարգին, որից հետո կկարգվեն բանակցությունները: Պետական պատվիրատուները կարող են թեկնածուներից պահանջել ասպացուցել իրենց վճարունակությունը, որ անհրաժեշտության դեպքում նրանք պարտավոր են պայմանագրի կատարման համար ներդնել իրենց անձնական ակտիվները (Իսպանիայի օրենքը հանրային հատվածի պայմանագրերի մասին):

Օրենքով՝ մասնավոր գործընկերոջ ստանձնած ռիսկը համատեղելի է ֆինանսատնտեսական հավասարակշռությունը վերականգնելու երաշխիքի հետ, երբ մասնավոր գործընկերոջ տնտեսական անհավասարակշռությունը պատճառված է պետական իշխանությունների կողմից կամ առաջացել է նրանց կողմից ՊՄԳ պայմանագիրը փոփոխելու հետևանքով: Սակայն տնտեսական հավասարակշռությունը կարող է խաթարվել նաև մասնավոր գործընկերոջից և պետական իշխանություններից անկախ պատճառներով, մասնավորապես ֆորսմաժորային և անսպասելի ռիսկային իրադարձությունների դեպքում: Օրենքը կարգավորում է նաև այս դեպքը: Եթե ֆորս մաժորը զգալի խաթարող ազդեցություն է թողնում պայմանագրի տնտեսական կողմի վրա, այն իրավունք է տալիս վերականգնելու դրա տնտեսական հավասարակշռությունը, իսկ եթե պայմանագիրն արդեն հնարավոր չէ կատարել, մասնավոր գործընկերոջը թույլատրվում է դադարեցնել այն, և երաշխավորվում է նրա ներդրումների փոխհատուցումը: Պետական իշխանությունները ունեն արտոնություններ մասնավոր գործընկերոջ նկատմամբ, մասնավորապես՝ միակողմանիորեն փոփոխել պայմանագիրը հանրային շահերից ելնելով, տույժեր կիրառել, միակողմանիորեն լուծել պայմանագիրը օրենքով և պայմանագրով սահմանված որոշակի հանգամանքներում և հաստատել այդ դադարեցման հետևանքները: Այս իրավասություններից ելնելով՝ պետությունը կկիրառի հանրային շահից ելնելով պայմանագիրը փոխելու իրավունքը՝ պայմանով, որ մասնավոր գործընկերոջը փոխհատուցում կտրվի:

Եզրակացություն

Հայաստանի Հանրապետությունում ՊՄԳ մասին օրենքի ընդունումը կարևոր քայլ էր համաշխարհային տնտեսության նոր միտումների հետ զուգընթաց քայլելու, ենթակառուցվածքների զարգացման, նոր ենթակառուցվածքների կառուցման, շահագործման, դրանց գործունեության թափանցիկության ապահովման և

վերահսկողության տեսանկյունից: Սակայն օրենսդրության մեջ դեռևս փոփոխություններ և լրացումներ մտցնելու անհրաժեշտություն կա:

Կառավարության որոշմամբ սահմանված են ՊՄԳ կիրառության ոլորտները, որոնց զգալի մասը վերաբերում է ծառայությունների ոլորտին: ՊՄԳ մասին օրենքով նույնպես հանրային ծառայությունը սահմանված է որպես գործունեություն, սակայն խոսքը չի վերաբերում հանրային նշանակության ապրանքներին: Ուստի կարևոր ենք համարում ՊՄԳ կիրառության ոլորտների մեջ ներառել նաև հանրային կամ հասարակական նշանակության ապրանքների կամ արտադրության ոլորտները, օրինակ՝ ռազմական արտադրությունը: Հատկանշական է նաև, որ ոլորտների շարքում նշված չէ գյուղատնտեսությունը, ինչը կարևոր նշանակություն ունի երկրի տնտեսության համար:

Իսպանիայի ՊՄԳ օրենսդրության առանձնահատկություններից կարևոր ենք համարում նաև ՊՄԳ մասին Հայաստանի Հանրապետության օրենքում սահմանել ծառայությունների մատուցման կոնցեսիայի պայմանագրերը, աշխատանքների կատարման կոնցեսիայի պայմանագրերը և մատակարարման պայմանագրերը մյուս օրենքներից ՊՄԳ օրենսդրությունը առանձնացնելու և ամբողջական դարձնելու համար:

Կարևոր նշանակություն կարող է ունենալ նաև ՊՄԳ պայմանագրերի դադարեցման դեպքում և ֆորսմաժորային իրավիճակներում մասնավոր գործընկերներին երաշխիքների տրամադրումը, որը հնարավորություն կտա ավելի շատ մասնավոր ներդրողներ ներգրավել:

ՀՀ ՊՄԳ մասին օրենքով սահմանվել է, որ մասնավոր գործընկերը կարող է երրորդ կողմին փոխանցել հանրային ենթակառուցվածքի նկատմամբ բոլոր իրավունքները: Ֆինանսական անբարենպաստ հետևանքներից խուսափելու համար այստեղ նույնպես առաջարկում ենք ներդնել Իսպանիայի փորձը, որի համաձայն՝ ենթապայմանագիրը պետք է լինի մասնակի, և դրա բաժինը չպետք է գերազանցի պայմանագրի ընդհանուր արժեքի 50 տոկոսը:

ՀՀ ՊՄԳ օրենսդրությամբ հայտատուների պահանջները ներկայացված են միայն սահմանման մեջ, այն է՝ հայտատու չի կարող հանդիսանալ պետության կամ համայնքի ուղղակի կամ անուղղակի մասնակցությամբ ընկերությունը: Կիրառելով Իսպանիայի օրենսդրության հայտատուներին ներկայացվող պահանջները՝ կարող են նաև սահմանվել հայտատուների որոշակի չափանիշներ՝ սահմանափակում այլ մասնավոր կապիտալներում մասնակցության վրա, սահմանափակում ազատ շուկայական գործունեության վրա, անձնակազմի և կյանքական ռեսուրսների նվազագույն քանակի սահմանում:

Այսպիսով, կարելի է եզրակացնել, որ Հայաստանի Հանրապետությունը, ունենալով հանրային ենթակառուցվածքների ստեղծման և շահագործման մեծ փորձ, զարգացած երկրների օրենսդրությունը և փորձը որպես օրինակ վերցնելով, կարող է ունենալ մեծ պոտենցիալ ՊՄԳ զարգացման ոլորտում:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Իսպանիայի կառավարական խորհուրդ. N09/2017. «Հանրային հատվածի պայմանագրերի մասին», օրենք. 08.11.2017, <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2017-12902>:
2. ՀՀ կառավարություն. N585-Ն որոշում. 28.04.2022. <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=162421>:
3. ՀՀ կառավարություն. N1785-L որոշում. 06.11.2020. <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docID=147343>:
4. ՀՀ կառավարություն. N1183-Ն որոշում. 28.07.2022. <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docid=166779>:

5. ՀՀ ազգային ժողով. «Պետություն-Մասնավոր գործընկերության մասին», ՀՀ օրենք. 28.06.2019. <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docID=132596>:
6. «О государственном партнерстве в Испании». <https://studylib.ru/doc/2262986/o-gosudarstvenno-chastnom-partnerstve-v-ispanii-v-poslednie>, Досупно 15.01.23.
7. Bruno, Werneck and Mario Saadi. "PPP law review, Fourth edition", Great Britain, Apr.2018, https://www.uria.com/documentos/colaboraciones/2212/documento/Spain.pdf?id=7640_es. Accessed 15.01.2023.
8. Manuel, Velez Fraga and Anna Maria Sabiote Ortiz. "The Public-Private Partnership Law Review: Spain", 25 March 2022, <https://thelawreviews.co.uk/title/the-public-private-partnership-law-review/spain>. Accessed 15.01.2023.
9. "PPP SAGA - BETTER LATE THAN NEVER." TK & Partners, <https://www.tk.partners/publication/ppp-saga-better-late-than-never>. Accessed 15.01.2023.

WORKS CITED

1. HH karavarutyun. N585-N voroshum. 28.04.2022. <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=162421>: (RA Government. Decision N585-N) (In Armenian)
2. HH karavarutyun. N1785-L voroshum. 06.11.2020. <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docID=147343>: (RA Government. Decision N1785-L) (In Armenian)
3. HH karavarutyun. N1183-N voroshum. 28.07.2022. <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docid=166779>: (RA Government. Decision N1183-N) (In Armenian)
4. HH azgayin joghov. «Petutyun-Masnavor gortsynkerutyun masin», HH օրենք. 28.06.2019. <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docID=132596>.; (RA National Assembly. "Law on Public-Private Partnership") (In Armenian)
5. Ispaniyai karavarakan xorhurd. N09/2017. «Hanrayin hatvaci paymanagreri masin», օրենք. 08.11.2017. <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2017-12902>: (Government Council of Spain. N09/2017. Law "On Public Sector Contracts") (In Armenian)
6. «О государственном партнерстве в Испании». <https://studylib.ru/doc/2262986/o-gosudarstvenno-chastnom-partnerstve-v-ispanii-v-poslednie>, ("On Public-Private Partnership in Spain") (In Russian).

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF ARMENIA AND THE KINGDOM OF SPAIN AND ITS FUNDAMENTAL ISSUES IN REPUBLIC OF ARMENIA

ANNA MARGARYAN

*Public Administration Academy of the Republic of Armenia,
Chair of Management, Ph.D. Student,
Yerevan, Republic of Armenia*

One of the priority steps for the effective implementation of Public-Private Partnership (PPP) is the development of PPP legislation. The international practice of PPP legal regulation

shows that PPP development should be based on certain norms, which will allow project participants to operate in the legal field and "play" by the same rules.

The purpose of this article is the justification of the need to improve PPP legislation for the implementation of infrastructure projects in accordance with the needs of the economy.

The issue of the study of the article is to highlight the legislative features of PPP in the Republic of Armenia and developed countries and the ways to improve PPP legislation in Armenia.

The work is written with the methods of complex analysis and comparison of PPP legislations of the two countries.

As a result of the study, we concluded that PPP legal regulation can strengthen mutual trust between the State and the private investor and contribute to the attraction of private investments. The adoption of the Law of the Republic of Armenia "On Public-Private Partnership" is an important step from the point of view of infrastructure development, however, there is a need to introduce changes in the legislation to make it more flexible and accessible to private partners.

Keywords: *PPP, applicant, concession, procedure, state authority, infrastructure, public sector, private sector*

ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ И КОРОЛЕВСТВА ИСПАНИЯ О ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОМ ПАРТНЕРСТВЕ И ЕГО ОСНОВНЫЕ ВОПРОСЫ В РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ

АННА МАРГАРЯН

Соискатель кафедры управления

Академии государственного управления Республики Армения,

г. Ереван, Республика Армения

Одним из приоритетных шагов для эффективной реализации государственно-частного партнерства (ГЧП) является разработка законодательства о ГЧП. Международная практика правового регулирования ГЧП показывает, что развитие ГЧП должно основываться на определенных нормах, что позволит участникам проекта действовать в правовом поле и «играть» по единым правилам.

Целью данной статьи является обоснование необходимости совершенствования законодательства о ГЧП для реализации инфраструктурных проектов в соответствии с потребностями экономики.

Задача исследования заключается в освещении законодательных особенностей ГЧП в Республике Армения и развитых странах и путей совершенствования законодательства о ГЧП в Армении.

Работа написана с использованием методов комплексного анализа и сравнения законодательств о ГЧП двух стран.

В результате исследования мы пришли к выводу о том, что правовое регулирование ГЧП может укрепить взаимное доверие между государством и частным инвестором и способствовать привлечению частных инвестиций. Принятие Закона Республики Армения «О государственно-частном партнерстве» является важным шагом с точки зрения развития инфраструктуры, однако необходимо внести изменения в законодательство, чтобы сделать его более гибким и доступным для частных партнеров.

Ключевые слова: *ГЧП, заявитель, концессия, процедура, государственный орган, инфраструктура, государственный сектор, частный сектор.*